

« zurück blättern vor »

HANDEL subst. m., ab 1538; auch *andel*. **1)** ‘organisierter Austausch von Gütern, Umlauf von Ware aufgrund von Kauf und Verkauf usw.’ – ‘zorganizowana wymiana dóbr, obrót towarów polegający na kupnie i sprzedaży itp.’: 1538 KłosAlg F4, SPXVI *Poczyna sie Trzecia część Algoritmu o rozmaitym rachunku na myńczę [...] Zamykając handel kupieczki y biegotść ich w sobie*. o 1543 LibLeg 11/95, SPXVI *ktori mieszka wsoczawye poddani Czeffarsky gdzie handel wyedzief bratem*. o 1549 RejKup b6, SPXVI *Wym ia czlowieka s prawnego Czo skufyl handlu każdego*. o 1560 RejWiz 172v, SPXVI *Drudzy záfie co owo pozno dopijáią / Ktorzy ni czci ni Bogá ná bączności máią: Co sie więc iáko świnié ták ná wzajem łupią / A dyabel s tego hándlu sílną wiedzye kupią*. o 1563 OrzRozm S4v, SPXVI *Czwarta rádá Seymowa iest okoto hándlow / iákobyfmy te rzeczy ktorych názbýt mamy odbyć mogli / á tych ktorych niemamy łatwie doftáli*. o 1563 BibRadz Is 47/15, SPXVI *Bo fnąc iednak prawie wfytczy Tu miefkamy by kupczyczy. Každy znas swoy handel wiedzye Nakoniec ná defcze iedzie*. o 1568 RejZwierc 211v, SPXVI *Kiedy nieszczęście przypádnie ná kogo / To iuz swe hándle Cnotá ceni drogo*. o 1572 BudBib 3.Reg 10/29, SPXVI *wiérzćiefz temu / że tákiego oká [żeby poznać co Król, co królestwo polskie, co ekzekucja] / áni v kart pod wiechą / áni v plugu ná roléy / áni ná Cle v hándlu nie nábedźiefz: muśifz go f w Rzymie / w Athenach / [...] y indzie po świećie [...] fzukác*. o 1577 ModrzBaz 78, SPXVI *Ktorzi niemieli czém pláćić / te álbo w niewolą dawano onym v ktorych co wzięli: álbo onym bywáli záprzedáni / ktorzi z tákich hándlow vmieią czynić pożytek*. o (1601) 1618 Petr.Ek. 126, L *Handel zowiemy odmianę rzeczy za rzecz inszą, iako gdy za zboże daię pieniądze, albo inszy towar*. o (1623) 1697 Chelm.Pr. 149, L *Gwoli handlów swoich miał w drogę odjeżdżać*. o (1611–1640) 1735 Vol.Leg. 3 26, L *Ludzie luźni, przez odprawowanie różnych handlów, mieszczanom żywność odeymuią*. o (1683) 1886 Markowicz, KUBALA 291 *obratem stan świecki i chęć swą do handlu korzennego p. Ochockiemu opowiedziałem*. o (1695) 1722 Past.F. 108, L *Z rad swych drogi handel prowadziła*. o 1769–1777 Zab. 3 14, L *Ligurczykowie Alpeńscy, przeymuiąc towary, handle Włofskie, Hiszpańskie, Francuzkie powszechnie niszczyli*. o 1775–1806 Teat. 52 17, L *Zły to handel spokojności na kłopoty*. o 1872 Kub.Hand. 21, DOR *Gdańsk (...) trzymał w swych rękach cały handel zbożowy z Anglią i Holandią i dostarczał Litwie towarów zagranicznych*. o 1954 Wiedza i Życie 8 s.513, DOR *Handel szedł coraz gorzej i wreszcie stary Czechow zbankrutował i musiał się przenieść wraz z rodziną do Moskwy*. – (SLA), SPXVI, MAČZ, CN, TR, L, SWIL, SW, LSP, DOR. **2)** ‘Ware, materielle Güter’ – ‘towar, dobra materialne’: 1545 RejJóz F4, SPXVI *Ano*

*to szalony kupiec z czo swoy handel wszytek Marnie ftraći na wieczny czas
prze krotki pożytek.* o [LBel.] 1577 ModrzBaz 67, SPXVI *Wiele rzeczy iest /
ktore ludzi do pokoiu / zgody / y ku łącznemu wbląganiu przywodzą [...]
spolne używanie praw / hándlow / ábo towarów y Rzeczypospolitey.* – nur
SPXVI. **3)** ‘Laden; Weinhandlung, kleiner Restaurantbetrieb bei einer
Weinhandlung’ – ‘sklep; winiarnia, mała restauracja przy winiarni’: 1847
Skot.Kar. I 207, WIECZ *Handle warszawskie od niejakiego czasu zmienily
sie w restauracje, traktiernie, kuchnie i szynki.* o 1855 Bog.Wiz. II 103,
WIECZ *Przekwitla jaka piekność zajechawszy do handlu dla kupienia pół
łokcia wstążeczki (...) kupuje kilkanaście łokci aksamitu na salopę.* o (1890)
1948–1952 Prus Lalka I 7, DOR *Był wtedy u Hopfera subiektem (...)
W handlu win i delikatesów? Tak.* o (†1898) 1899 Jun.Now. 133, DOR
Kolacja w pierwszorzędnym handlu, w bliskości teatru była wykwiwna. o
(1905) 1922 Zap.G.Modl. 78, DOR *Chłopczy z cukierni mijają się
z chłopcami z winiarni i handlów korzennych.* o [LBel.] (1946) 1949 Breza
Mury 124, DOR *Mieli piękny handel kolonialny na rogu Senatorskiej
i Miodowej.* – SWIL, SW, LSP, DOR (przestarz.). **4)** auch: *handel-handel*
‘Straßenhändler, Trödler’ – ‘uliczny handlarz starzyzną’: 1859 Wol.Dom.I 3,
WIECZ *stare czapczyńska, co je handel ze śmieciów podniesie.* o 1882 Echo nr
158, WIECZ *Handlarzy starzyzny, tak zwanych “handel, handel” mamy
w mieście za dużo.* o vor 1902 Kon., SW *H[andel] szafę targować zaczął.* o
(†1910) 1951 Konopn.Now. II 244, DOR *Wiecie? – krzyknął Felek
chłopakom, co tam w klipę grali – “handel” kupił nasze łózko, koldrę
i poduszkę!* o 1922 Kaz.Aryst. 17, WIECZ *Tam typowy “handel”
w wyburzanej kapocie obwieszony laskami niczym ruchoma wystawa:
proponuje jakiemuś młokosowi nabycie amerykańskiej laski za jedne dwa
złote.* o [LBel.] 1954 Warsz.młod. 49, DOR *Szczególnie czarowały mnie
właśnie owe głosy wędrownych (...) handlów, ulicznych muzykantów,
ostrzycieli noży, sprzedawców cytryn albo warzyw.* – SW, DOR (pot. żart.).
◊ **Var:** *andel* subst. m., [hapax] 1549 RejKup, SPXVI – nur SPXVI; *handel*
subst. m., 1543 LibLeg 11/95, SPXVI – (SŁA), SPXVI, MACZ, CN, TR, L,
SWIL, SW, LSP, DOR. ◊ **Etym:** nhd. *Handel* subst. m., ‘gewerbsmäßiger
Betrieb von Kauf- und Tauschgeschäften; Handelsware’, GRI, nur für Inh. 1,
2. ◊ **Konk:** *handetes* subst. m., bel. seit †1901, SW, zuerst geb. SW, nur für
Inh. 4. ◊ **Der:** *handlowy* adj., 1649 StarKaz II 370, SP17, zuerst geb. L, nur
für Inh. 1; *handelek* subst. m., 1886 Zal.Tow. 151, WIECZ, zuerst geb. SW,
nur für Inh. 3; *handłowka* subst. f., ‘Handelsschule’, [hapax] (1948) 1949
Andrz.Popiół 23, DOR, zuerst geb. SW, nur für Inh. 1; *handlowiec* subst.
m., ‘Handelsspezialist’, (1931) 1949 Boy Znasz. 92, DOR, zuerst geb. SW;
handlowiec subst. m., ‘Handelsschiff’, 1948 Koźn.Żyw. 182, DOR, zuerst
geb. DOR. ❖ Ins Polnische ausschließlich in der kaufmännischen Bedeutung

entlehnt (die wenigen Belege, die eine allgemeinere Bedeutung haben, sind wohl metaphorische Übertragungen des Polnischen; s. o. den Beleg von 1577 Modrz[[ewski]] Baz, SPXVI). Inhalt 4 stammt wohl von der Art, wie diese Straßenhändler ihre Waren anpriesen, indem sie “Handel, handel” schrien (s. o.). Ein Einfluß des Jiddischen kann hier nicht ausgeschlossen werden, siehe *handete* und *handetes* (WIECZORKIEWICZ). Vgl. †*handlować*.

« zurück blättern vor »